

**Către: Victor PARLICOV,
Ministrul Energiei**

Nr. 92 din 02.10.2024

Ref.: Comentarii și propuneri la proiectul Planului Național Integrat privind Energia și Clima (PNIEC)

Stimate domnule Ministru,

Vă salutăm din numele Camerei Americane de Comerț din Moldova (în continuare „AmCham Moldova”).

AmCham Moldova, salută și susține elaborarea Planului Național Integrat privind Energia și Clima (PNIEC), un document de politici fundamentale pentru asigurarea tranziției Republicii Moldova către o economie verde și durabilă, precum și pentru atingerea obiectivului de neutralitate climatică pe termen lung. Acest plan reprezintă un pas important în implementarea angajamentelor internaționale și în sprijinirea dezvoltării durabile a sectorului energetic din țara noastră.

Apreciem stabilirea unor ținte ambițioase, precum obiectivul de a atinge 27% energie regenerabilă în consumul final de energie și 30% pentru energia regenerabilă în sectorul electricității (SRE-E) până în 2030. Considerăm că aceste ținte sunt realizabile, însă reușita lor depinde în mod crucial de elaborarea unor mecanisme clare de implementare și de stabilirea unor reguli transparente și nediscriminatorii pentru toți participanții la piața de energie.

În urma examinării documentului supus consultărilor publice, venim cu o serie de propuneri și comentarii, după cum urmează:

Dimensiunea „Decarbonizare”

1. Pe parcursul documentului sunt făcute în mod repetat referințe la Hotărârea Guvernului nr. 401/2021, care reglementează aprobarea cotelor și limitelor de capacitate pentru producția de energie regenerabilă. Deși acest act normativ a suferit mai multe modificări, observăm că cifrele menționate în document sunt cele din prima versiune, adoptată în 2021. De exemplu, la pagina 164, cu referire la limitele de capacitate aprobate de Guvern până în 2025, sunt incluse următoarele cifre: instalații eoliene – 120 MW, instalații fotovoltaice – 130 MW, unități de cogenerare pe bază de biogaz – 100 MW, unități de cogenerare pe bază de gaz de sinteză – 15 MW, unități de cogenerare pe bază de biomasă solidă – 30 MW, și unități hidroelectrice – 5 MW.

Totuși, aceste cote au fost revizuite în iulie 2022, majorând capacitatea instalațiilor fotovoltaice la 200 MW și reducând unitățile pe biogaz la 65 MW. Prin urmare, este esențial ca documentul să fie actualizat pentru a reflecta aceste modificări, asigurând astfel corectitudinea informațiilor și corelarea cu cadrul legislativ actualizat.

2. La PM_DC8: Programul de promovare a economiei verzi și circulare pentru anii 2024 – 2028, propunem majorarea fondurilor alocate pentru acest program pentru a asigura implementarea măsurilor într-un mod sustenabil și eficient.

Acest program, care are ca scop stimularea afacerilor care promovează economia verde, beneficiază de un buget de doar 0,5 milioane de euro, ceea ce este insuficient pentru obiectivele propuse.

Sectorul energetic

3. La PM_DC10: Instalarea sistemelor de stocare a energiei în baterii, la traiectoriile pentru sistemele de stocare a energiei apare un total de 50 MW până în 2030, dintre care 34 MW în următorii 2 ani. Totuși, la descrierea măsurii, apare o țintă de 280 MW până în 2030, ceea ce creează o neconcordanță. În plus, este puțin probabil să fie instalați 34 MW în următorii 2 ani, în condițiile în care nu există proiecte în construcție sau mecanisme pentru implementarea lor imediată.

Astfel, propunem corectarea traiectoriilor pentru a reflecta țintele realiste și oferirea posibilității de implicare a capitalului privat în finanțarea acestor proiecte, pe lângă sprijinul donatorilor internaționali.

Totodată, aspectul diversificării surselor de energie necesită clarificare. În document este inclusă o listă de centrale noi care urmează să fie puse în funcțiune, totalizând 706,9 MW. Totuși, acestea nu sunt integrate în mod clar în obiectivele prezentului plan. Este necesar să se clarifice dacă aceste capacități sunt suplimentare față de cele deja menționate în plan.

Complementar, este esențial să se realizeze o corelare și transpunere corectă a situației existente în raport cu obiectivele propuse. În acest sens, ar fi utilă prezentarea unei analize detaliate privind cotele, tipurile de tehnologii și schemele de sprijin alocate, realizate și cauzele nerealizării acestora. De exemplu, Hotărârea Guvernului nr. 401/2021 stabilește capacitățile de energie pentru anul 2025. Având în vedere că toate capacitățile au fost repartizate și că este evident că cele nerepartizate nu vor putea fi puse în funcțiune la timp, este necesar să se indice numărul exact de MW instalați sau care urmează să fie instalați în baza acestei hotărâri. De asemenea, este necesară aprobarea unei noi hotărâri de guvern care să stabilească cotele per tehnologii pentru perioada 2025-2030, în conformitate cu obiectivele propuse în acest plan.

În textul documentului se face referire la construcția de centrale termice finanțate privat, însă nu sunt dezvoltate detalii cu privire la necesitatea acestora sau la modul în care vor fi implementate. Este important ca aceste aspecte să fie clarificate.

La fel, utilizarea biomasei trebuie să fie clar reglementată pentru a preveni raportările și utilizările incorecte, care ar putea masca defrișările neautorizate.

Este necesară și corectarea unor discrepante în document. De exemplu, Hotărârea Guvernului nr. 401/2021 menționează un total de 410 MW, însă în document sunt indicate 510 MW. Capacitățile fotovoltaice sunt menționate în unele locuri ca fiind de 200 MW, iar în altele de 220 MW – cifra corectă trebuie verificată și ajustată. De asemenea, există confuzii între puterea pentru care este necesară obținerea licenței de producere și limita de capacitate pentru schemele de sprijin, ceea ce necesită o clarificare. Unificarea terminologiei utilizate este, de asemenea, importantă – de exemplu, "autorizații provizorii" ar trebui să fie înlocuite cu "avize de racordare" acolo unde este necesar.

4. La PM_DC11: Instalarea unei CET pe biogaz, obiectivul cuantificat prevede instalarea a 44 MW până în 2030, însă în descriere se menționează 100 MW aprobați de Guvern pentru 2025, referindu-se probabil la Hotărârea Guvernului nr. 401/2021. Este important de subliniat că aceste capacități alocate pentru biogaz nu au fost valorificate până acum, în principal din cauza lipsei de interes din partea investitorilor privați. Principalele cauze

pentru această lipsă de interes includ neasigurarea continuității materiei prime și tarifele care nu acoperă costurile logistice și de producție.

În acest sens, considerăm necesar să se identifice de urgență măsuri pentru valorificarea acestui potențial, inclusiv prin programe de sprijin ale donatorilor internaționali, asigurarea accesului la materie primă și aprobarea unor tarife atractive. În caz contrar, această măsură riscă să rămână nerealizată. La pagina 90 din document, suma de MW pentru CET-uri pe bază de biomasă/biogaz până în 2030 necesită verificare și corectare.

5. La PM_DC12: Instalarea unei CET alimentate cu deșeuri, este esențial să fie dezvoltate scheme de sprijin clare și să se implice donatorii internaționali pentru a sprijini realizarea acestor măsuri, în special în condițiile în care interesul privat este limitat.

Obiectivul cuantificat prevede 20 MW instalați până în 2030, dar pentru realizarea acestui obiectiv este necesară implementarea unor mecanisme clare și scheme de sprijin.

6. La PM_DC13: Instalarea hidrocentralelor, având în vedere impactul minim al hidrocentralelor asupra decarbonizării și efectele semnificative asupra mediului, precum și resursele limitate și lipsa totală de interes din partea investitorilor, considerăm că această măsură este inutilă. De exemplu, din 2018 au fost alocate 5 MW pentru hidrocentrale pe tarif fix, însă până în prezent nu a fost depusă nicio cerere, ceea ce arată lipsa de interes.

Întrucât probabilitatea realizării acestei măsuri până în 2030 este foarte mică, propunem excluderea sa din plan și realocarea cotelor pentru tehnologii care pot fi implementate în mod realist.

7. La PM_DC29: Modificarea Legii privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, menționăm că Legea nr. 10/2016 a fost deja modificată, iar măsura menționată în plan nu mai este necesară.

8. La PM_DC30: Instalarea a 220 MW de energie fotovoltaică, este necesar să fie specificat clar mecanismul prin care se dorește atingerea acestui obiectiv, ținând cont de faptul că 140 MW au fost deja repartizați pe schema de tarif fix, iar încă 60 MW urmează să fie construiți în urma licitației lansate. Rămâne o diferență de 127 MW, dacă nu se iau în considerare contorizarea netă, proiectele din piața liberă și contribuțiile comunităților energetice.

Astfel, propunem clarificarea mecanismului pentru atingerea acestei ținte și verificarea dacă traiectoriile către 2030 includ toate formele de generare de energie electrică din fotovoltaic, cum ar fi prosumatorii, comunitățile energetice, schemele de sprijin și piața liberă.

9. La PM_DC31: Instalarea parcurilor eoliene cu o capacitate de 510 MW, Descrierea acestui obiectiv sugerează atingerea unei ținte de 600 MW până în 2030, presupunând că există deja 90 MW instalați. Totuși, nu este clar ce capacități sunt luate în considerare, având în vedere că instalațiile eoliene second-hand depășesc 90 MW, dar turbine noi nu au fost încă instalate. Atragem atenția că instalațiile second-hand nu ar trebui incluse în măsurile de stimulare promovate de Guvern.

Capacitatea de 600 MW planificată pentru 2025-2030 trebuie să fie independentă de cotele pentru 2020 și să se aplice doar instalațiilor noi. Traiectoriile arată 90 MW până în 2024 și 342 MW până în 2027, dar nu este clar cum se va acoperi diferența. Propunem majorarea cotelor licitației actuale pentru a asigura atingerea țăintelor propuse.

10. **La PM_DC33: Promovarea pompelor de căldură pentru Î&R**, considerăm necesară introducerea unor stimulente fiscale consistente pentru a sprijini realizarea acestor investiții în sectorul privat.

Pentru realizarea acestui obiectiv ambițios de 372 MW, sunt necesare stimulente fiscale semnificative. Există consumatori finali care ar putea beneficia de granturi nerambursabile, dar sectorul privat trebuie să fie încurajat să investească.

11. **La PM_DC41: Promovarea comunităților energetice**, în descrierea măsurii se face referire la construcția de parcuri eoliene (400 MW), fotovoltaice (200 MW) și biogaz (50 MW). Este important de clarificat dacă aceste capacități sunt rezervate exclusiv comunităților de energie sau sunt incluse în măsurile descrise anterior.

În acest sens, nu este clar dacă aceste capacități sunt alocate independent sau fac parte din măsurile generale pentru dezvoltarea energiei regenerabile.

Dimensiunea „Securitate Energetică” și „Piața Internă de energie”

I. În realizarea mai multor obiective din plan, se face referire la infrastructura energetică, în special la rețeaua de transport al energiei electrice. Este necesar ca unele dintre aceste proiecte să fie actualizate, corelate și aliniate cu Planul de dezvoltare al Operatorului de Transport și Sistem (OTS). De asemenea, recomandăm uniformizarea denumirilor obiectivelor și lucrărilor care urmează să fie realizate. De exemplu, cu referire la Linia electrică aeriană (în continuare - LEA) 330 kV Bălți-Dnestrovsk, apar diferite formulări, cum ar fi "dublu circuit", "al doilea lanț", "consolidarea magistralei" sau "linia a doua MD-UA". Aceste denumiri ar trebui uniformizate pentru a evita confuziile.

1. **La PM_ES1: Linia de 400 kV Vulcănești-Chișinău**, termenul de implementare trebuie actualizat, având în vedere că planul curent prevede finalizarea în perioada 2023-2024.

2. **La PM_ES3: Studiu de fezabilitate pentru extinderea capacității de interconectare**, termenul pentru aceste studii de fezabilitate necesită, de asemenea, actualizare, iar proiectele care urmează să facă obiectul acestor studii trebuie verificate. Este necesar să se clarifice dacă pentru proiectul LEA 400 kV Strășeni-Gutinaș există deja un studiu de fezabilitate finalizat. De asemenea, se impune verificarea dacă proiectul Vulcănești-Smârdan este în continuare de actualitate sau dacă necesită ajustări în contextul noului plan.

3. Proiectul LEA 400kV Bălți-Suceava, este menționat în diferite secțiuni ale documentului. În unele cazuri, este referit în contextul "studiilor de fezabilitate pentru extinderea capacității de interconectare", în timp ce la pagina 117 se menționează construcția efectivă a liniei de 400 kV Bălți-Suceava, preconizată pentru anul 2027. Este necesară o clarificare a stadiului acestui proiect și a obiectivului final.

4. **La PM_IEM3: Modernizarea rețelelor existente**, este necesar să se clarifice și să se delimiteze clar măsurile de modernizare a rețelelor existente de construcțiile noi planificate, pentru a reflecta corect obiectivele.

Deși denumirea măsurii sugerează modernizarea rețelelor existente, în descriere sunt incluse și construcții de noi linii electrice, inclusiv acelea aflate în stadiul de studiu de fezabilitate.

II. Sectorul transporturilor

1. În sectorul transporturilor, sunt prevăzute ținte precum reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră (GES) cu până la 52% până în 2030, ca urmare a electrificării transporturilor și creșterii utilizării biocombustibililor. Totuși, este esențial să fie efectuată o analiză a măsurilor implementate până în prezent, pentru a evalua

succesul sau eșecul acestora în eforturile de decarbonizare. Astfel, măsurile propuse pentru perioadele următoare vor putea fi fezabile și sustenabile.

2. **La PM_DC34: Promovarea orașelor verzi sustenabile pentru Moldova**, se prevede instalarea a minimum 50 de încărcătoare de curent alternativ pe an, dar dorim să subliniem că, pentru a stimula transportul electric, este necesară o accelerare a dezvoltării rețelei de stații de încărcare de tip DC-fast charging, care sunt mai eficiente și mai atrăgătoare pentru utilizatori.

3. **La PM_DC35: Promovarea biocombustibililor și a biolichidelor**, considerăm că această măsură trebuie reevaluată în funcție de realitățile pieței și posibilitățile reale de implementare.

Pentru a promova un transport sustenabil, este necesar să fie introduse stimulente fiscale mai consistente, în special pentru agenții economici care doresc să-și înlocuiască flotele de vehicule pe benzină și motorină cu vehicule electrice. Programe de tip "rabla", scutiri de TVA sau de la plata impozitelor ar avea un impact direct. De asemenea, este necesar să fie introduse termene mai apropiate pentru limitarea sau interzicerea utilizării vehiculelor vechi, cu grad ridicat de uzură și emisii poluante.

4. În plus, implementarea mobilității urbane necesită un transport public sustenabil și funcțional, însă în plan nu sunt menționate măsuri specifice care să contribuie la realizarea acestui obiectiv.

5. Ținta de electrificare a 30% din calea ferată până în 2040 este considerată insuficientă, având în vedere impactul pozitiv pe care transportul feroviar eficient îl poate avea asupra economiei.

Este necesară consolidarea eforturilor și mobilizarea asistenței financiare externe pentru realizarea cât mai rapidă a unui transport feroviar sustenabil.

III. Sectorul construcțiilor

În sectorul construcțiilor, identificăm măsuri legate de renovarea clădirilor de locuit și a celor din sectorul public, precum și alte măsuri metodologice. Totuși, nu sunt incluse măsuri referitoare la noile construcții și la orizonturi de timp pentru interzicerea exploatării clădirilor fără surse proprii de energie.

Este important să nu ne concentrăm doar pe renovarea clădirilor existente, ci să ne asigurăm că noile construcții sunt proiectate și realizate astfel încât să nu necesite renovări majore în următorii ani pentru a răspunde standardelor de eficiență energetică. De asemenea, trebuie implementate standarde clare pentru proiectare, dezvoltare urbanistică și construcții, astfel încât acestea să fie conforme cu obiectivele de decarbonizare, eficiență energetică și adaptare la schimbările climatice.

IV. Sectorul gazelor naturale

În cadrul obiectivelor stabilite pentru perioada 2030-2050, se prevede utilizarea hidrogenului ca alternativă la gazele naturale. Totuși, până în 2030 nu sunt incluse acțiuni specifice legate de adaptarea rețelelor existente pentru acest nou tip de combustibil.

Considerăm necesar să se integreze măsuri privind acomodarea rețelelor de transport și distribuție de gaze naturale pentru utilizarea hidrogenului.

Mai mult, în document sunt incluse obiective legate de "Dezvoltarea rețelei de transport de gaze naturale", fără mențiuni referitoare la hidrogen, ceea ce necesită clarificare.

Dimensiunea „Cercetare, inovare și competitivitate”

La măsuri de finanțare la nivel național sunt menționate programe care au expirat deja în 2020. Astfel, considerăm necesară verificarea și actualizarea acestora, menționând doar programele actuale sau cele cu o durată de aplicare extinsă.

În final, este de menționat că, țintele de reducere a GES prin decarbonizare și alte măsuri nu pot fi realizate fără un efort comun asumat de întreaga societate: autorități publice, cetățeni, mediul de afaceri și partenerii externi.

Este extrem de important să fie dezvoltate și implementate acțiuni și programe de conștientizare a opiniei publice, precum și de formare și instruire continuă pentru toate grupurile interesate. Campaniile de comunicare trebuie să fie corecte, transparente și bine structurate pentru a sprijini atingerea acestor obiective.

AmCham Moldova își exprimă disponibilitatea de a colabora în continuare cu autoritățile pentru a contribui la implementarea PNIEC și pentru a susține tranziția verde a Republicii Moldova. Considerăm că prin ajustările propuse, acest plan poate deveni un instrument solid în direcția atingerii obiectivelor naționale de sustenabilitate și neutralitate climatică.

Vă rog să îl considerați pe Vasile Stepanuc, Policy Manager (vasilestepanuc@amcham.md) în calitate de persoană de contact din partea AmCham Moldova pentru ulterioara interacțiune la acest subiect.

Cu respect,

Mila Malairău,

Director Executiv

Camera de Comerț Americană din Moldova